

Rumma
av
Gunnar Olofsson
2003

Innehåll:

- Affären Vernersberg
- Affären Vilan
- Finnbygget Sågen
- Högsätter Kraftstation
- Mörtebäcks kvarn
- Rumma dansbana

Affären Vernersberg

År 1923 byggde Verner Pettersson affär i Rumma. Han hade tidigare varit bosatt ett antal år i USA, och byggde därför i amerikansk stil. Huset hade tre våningar, affär, lager och bostad på nedre våningen, två lägenheter på andra våningen, samt skomakarverkstad och en mindre lägenhet på tredje våningen. I den mindre lägenheten bodde Ivar. 1967 gjordes en omfattande renovering av huset. Huset sänktes till ett- och halvplan och den ursprungliga amerikanska stilen ändrades. Huset såldes 1989.

Affären drevs under namnet Elsa Petterssons diverseaffär. Verners fru, Elsa dog 1941. Deras dotter Sigrid skötte affären från 1956 och omkring 1960 övertog hon och hennes man Fritz Hjalmarsson affärsrörelsen. 1984 upphörde affärsverksamheten.

År 1923 byggde Verner och Gustav Johansson även ett slakteri i ett intilliggande hus. Det var Verner som ägde och drev slakterirörelsen. Många djur slaktades och såldes. Kropparna styckades och kördes ut med häst till försäljning i gårdarna i Rumma och runtomkring. Det kött som inte gick åt såldes till en man vid namn Kula i Åtvidaberg. Slaktare var Gustav Johansson och Axel Olofsson, Rumma samt Knut Kaliktus, Rumhult.

Posten kunde även hämtas i affären.

På nyåret 1905 emigrerade Verner Pettersson för att fresta lyckan i det stora landet i väster. Mycket hann han uppleva och pröva på innan en olycka satte stopp för hans fortsatta planer.

Söndagen den 8 augusti 1909 arbetade Verner tillsammans med ett gäng andra svenskar på ett omfattande järnvägsbygge i Alaska. Han hade den aktuella dagen fått i uppdrag att tända en serie om sex sprängskott. Fyra hade han hunnit tända när det första gick av. En sten träffade honom över höger öra och slog upp ett hål med fem centimeters diameter. Trots den svåra skadan gick Verner själv den två km långa vägen till "campen" där läkaren tog honom under behandling, och förutspådde att han hade tre dagar kvar att leva. I fyra dygn sov han efter operationen, men överlevde trots vad läkaren förutspådde. Av skadan blev han lam i hela vänster sida. Verner kvitterade ut de 6 200 kronor han tjänat under sin tremånadersperiod vid järnvägsbygget och begav sig hem. Nyårsafton 1909 var han åter hemma i Falerum.

Under de fyra Amerikaåren upplevde han en hel del och hade många roliga minnen att tänka tillbaka på. Han arbetade på ett flertal farmar, bröt kol, byggde hus, körde timmer och högg slipers, men framförallt byggde han järnväg.

Uppgiftslämnare:

Gunnar Olofsson, Rumma

Christer Dahlqvist, Rumma Finnbygget

Sven Samuelsson, Rumma Björksätter

Rummas första affär

Den första affären i Rumma fanns under åren 1890-1901. Den var belägen i ett mycket litet bostadshus på den så kallade Valtersgården i Nedre Rumma. Vilka som idkade affärsverksamhet är inte känt. Troligen var Otto Sandberg handlare från 1894. Han kom då från Linköping med hustru och barn, och någonstans idkade han handel tills Vilan byggdes 1901.

Affären Vilan

År 1901 byggdes en affärslokal med tillhörande lagerlokal, samt ett kök och en hall av handlaren Otto Sandberg. Otto och hans fru Albertina Ulrika bodde i köket och så hade de sovloft på vinden. Han drev affären till 1923 då affärsrörelsen köptes av handlaren Erik Johnsson.

Eriks fru Ester drev affärsverksamheten. Verksamheten gick mycket bra ekonomiskt under slutet av 1920-talet och under 1930-talet. Det var under den tiden som de mycket omfattande vägarbetena pågick bl.a. i och omkring Rumma. Vägarbetena utfördes av så kallade AK-arbetare som kom från trakter utikring. Eriks son Stig Johnsson och hans hustru Anna-Greta köpte affären 1945 och drev affären under namnet Erik Johnssons Eft. fram till 1983.

Bensinpump av märket Koppartrans (Shell) installerades 1956.

Affären tjänstgjorde även som utlämningsställe för post.

Peter Johnsson, Valdemarsvik, son till Stig och Anna-Greta, rev huset år 2000, och marken är såld.

Uppgiftslämnare:

Gunnar Olofsson, Rumma

Christer Dahlqvist, Rumma Finnbygget

Sven Samuelsson, Rumma Björksätter

Sågen i Finnbygget

Finnbyggets såg uppfördes 1937-38 av köpmannen och trävaruhandlaren Albert Johnsson i Hällingsfall. Drivkraften till sågen var två ångmaskiner som drev en stor transmission. Därifrån utgick remmar till tre sågbänkar, en stor sågbänk, en blockbänk (hundbänk) och ett kantverk, samt en generator. Generatoren drev ett kapverk för kapning av ytved, även kallad ubbved och belysning. Dessutom drevs en avdelning för sågning av lådvirke och käpp med remmar från transmissionen.

Ett transportband uppfördes av Svante Lindgren i Valdemarsvik för att underlätta utförseln av virket ur sågen till uppläggning och torkning. År 1944 installerades elström i såghuset, dock enbart för belysningen och transportbandet.

Arbetskraften bestod av ett såglag. En maskinist svarade för skötseln och tillsynen av maskinerna. Hans arbetstimmar var fler än de övrigas i såglaget, eftersom ångan och maskinerna skulle vara klara för drift tills de andra kom kl. 7.00 varje morgon. I sågen arbetade 10-12 arbetare och en förman. Arbetslaget bestod av:

Maskinist	Fritz Hjalmarsson, Rumma
Förman	Erik Lundqvist, Dagsberg
Förste sågare	Ivar Larsson, Knillerbo
Sågare vid blockbänken (hundbänken)	John Johnsson, Hörstorp
Kantverket	Arne Andersson, Kvarnvik och Ingemar Lundgren, Sofielund
Hjälpsågare	Einar Andersson, Finnbygget och Bror Bergström, Rumma
Kapverket	Ivar Andersson, Rumma
Virkesbärare	Gunnar Nilsson, Helge Öрман, Alvar Lundqvist Stig Johnsson och Olle Andersson, alla från Rumma.
Timmerintaget	Erik Eriksson, Rumma
Sågning av lådvirke och käpp	Ragnar Johansson och Arvid Andersson, båda från Rumma
Utkörning av ytveden	Valter Nestor, Rumma
Kolning av ytveden	Helge Öрман, Rumma

Sågning utfördes från september och fram till midsommar. Under sommaren nedplockades det torkade virket. Längd och bredd mättes av särskilda virkesmätare. En del år förekom även kolning av ytveden vid sågen av Helge Öрман, Rumma.

*Bror Bergström, Ingemar Lundgren
och Stig Jonsson*

*Ivar Andersson, Henry Lundqvist,
Fritz Hjalmarsson, Erik Karlsson
och Olle Andersson*

*Alvar Karlsson, John Johnsson,
Einar Andersson, Helge Öрман och
Erik Lundqvist*

*Valter Nestor, Erik Lundqvist, Einar
Andersson, Harald Stråberg, Alvar
Karlsson, John Johnsson samt
okänd*

*Alvar Lundkvist och Gunnar Nilsson
med axelkuddar*

*Elna Andersson och Ragnar
Johansson*

Stora mängder timmer sågades efter den tidens förutsättningar. En stor del av det sågade virket gick på export till Tyskland och England. Trävaruhandlarna i utlandet sände då hit egna tyska respektive engelska virkesmätare.

Fler personer än ovan nämnda arbetade och hade sin enda inkomst från Finnbyggesågen under åren.

Kolning av ytved (ubbved), Helge Öрман

Ragnar Johansson, Einar Andersson och Fritz Hjalmarsson

Arne Törnелиus köpte Hällingsfalls Trä 1950 och drev både Finnbyggesågen och Holmbosågen. Ibland hann sågarna inte med all sågning, utan fick hjälp av Alvar Karlssons såg i Rumhult.

Trots det intensiva sågandet blev det konkurs 1955. Konkursförvaltaren sålde allt, och det enda som blev kvar på platsen i Finnbygget var den stora sågbänken. Denna köptes av Einar Jonsson, ägare till hyvleriet Holmbo Träförädling. Till drivning av sågen installerade han en råoljemotor från Calmo-Verken i Målilla, vilken startades med en krutladdning. Einar sågade i Finnbyggesågen under något år. Därefter monterades sågbänken ned i början av 1960-talet.

Marken där sågen låg på ägs idag av Svea Skog (Domänverket). Nu växer tall- och granskog på sågområdet. Man kan fortfarande se cementfundament där sågbänkar och transportanordning för virket en gång stod, samt var vattenkällan låg.

Rester av gamla sågverk finns att se på flera platser inom Rumma-området. Det finns på vänster sida om vägen vid infarten till Karlsborg, Vid infarten till husen i Söråsen mellan Röhäll och Mörtebäck ser man rester, och området där kallas också för sågplan. Vid Björksätter jämte gamla landvägen finns även källan kvar i kanten av åkern.

Uppgiftslämnare:
Gunnar Olofsson, Rumma

Rättelse:
2022 Sonja Palmberg enligt anteckningar av C-E Ståhlbom

Kraftstationen vid Högsätter

Kraftstationen började byggas 1918, och 1923 bildades ett kraftbolag av Verner Pettersson, Rumma, Isidor Karlsson, Mörtebäck och Georg Larsson, Dagsberg. Verner Pettersson var den drivande kraften i bolaget. En maskinist vid namn Måns Bengtsson anställdes. Kraftbolaget gick i konkurs omkring 1938-39, och 1941-42 kom elströmmen till Rumma.

Sex gölar och en sjö, Gorgen svarade för vattentillförseln till kraftstationen. Därtill fanns tre dammar med dammluckor för att kunna reglera vattenflödet. En cementerad damm vid Gorgens utlopp, en av trä vid hagen på Rumma 1:5 och en cementerad vid bostaden vid Högsätter. Till dammen i hagen på Rumma gick maskinisten varje dag och öppnade när kraftstationen skulle tas i drift, och stängde varje kväll när stationen togs ur drift. Även luckorna vid Högsätter öppnades och stängdes för att spara på vattnet.

Vattnet rann genom en tub från närmaste dammen vid Högsätter över vägen ner till kraftstationen.

Stolpar och ledningar sattes upp till Rumma, Dagsberg och Röhhäll. Det drogs ledningar även till Nora och över Storsjön till Larum.

I en gammal visthusbod i Dagsberg finns ledningar och isolatorer från kraftbolagstiden kvar i väggar och tak.

Ett såghus byggdes ovanpå kraftstationen. Sågen användes höst och vår när det var rikligt med vatten. Sågningen upphörde på 1940-talet.

Idag står ett fritidshus på den gamla grunden till kraftstationen.

Uppgiftslämnare:

Gunnar Olofsson, Rumma

Christer Dahlqvist, Rumma Finnbygget

Sven Samuelsson, Rumma Björksätter

Mörtebäcks kvarn

Mörtebäcks kvarn byggdes år 1860 av Eriksson i Falerum, som även ägde och drev en kvarn i Hällingsfall och en i Falerum. 1909 köptes kvarnen av Karl Tingström som dog 1913. Ny ägare blev då Karl Österberg fram till 1928. Nästa ägare av kvarnen var Karl Sjöstedt som innehade den till 1930. Den siste ägaren och mjölnaren var Axel Hellström som drev kvarnen under åren 1930-1946. Kvarnen revs 1947 av Axel Hellström och Holger Karlsson, Åtvidaberg. Rester av kvarnen finns kvar som stenmurar och stensättningar i bäcken. Marken ägs idag av Sune och Margareta Hellström, Falerum. Sune är son till den siste mjölnaren i Mörtebäcks kvarn, Axel Hellström.

Mannen till vänster i vit mössa är Karl Tingström

Kvarnen var mycket enkelt byggd, stommen var vek. I kvarnen fanns två vattenhjul, en trumsikt och en grynkross. Av vattenhjulen var det stora kronhjulet för vete och råg, och det mindre för havre. Sikten bestod av en snedställd trumma med duk. Grynkrossen användes till framställning av korngryn.

Vattenflödet till kvarnen kommer från sjöarna Halgen, Hörsjön, Karlsborgsgölen, Torpgölen och Röhällsgölen. Dessutom fanns en damm vid Röhällsgölen. Vattentillförseln minskade med åren och därför installerades en råoljemotor 1921. Motorn av märket Kristdala inköptes av Isidor Karlsson.

Det fanns även två skvaltkvarnar i bäcken, en i fallet vid ovannämnda kvarn, och en som tillhörde Röhälls gård längre ner i bäcken.

År:	Ägare:
1860	Byggdes av Eriksson, Falerum
1860 – 1909	Eriksson, Falerum
1909 – 1913	Karl Tingström
1913 – 1928	Karl Österberg
1928 – 1930	Karl Sjöstedt
1930 – 1946	Axel Hellström
1947	Revs av Axel Hellström och Holger Karlsson

Kvarnfallet – Mörtebäcks kvarn

Uppgiftslämnare:

Gunnar Olofsson, Rumma (barnbarn till Karl Tingström)

Christer Dahlqvist, Rumma Finnbygget

Sven Samuelsson, Rumma Björksätter

Sune Hellström, Falerum (son till Axel Hellström)

Hannäs Hembygdsförening

2022-06

8(9)

Dansbanan i Rumma

Mellan de båda byarna övre och nedre Rumma på Lövsgårdens mark byggde ungdomar i Rumma en dansbana åren 1928-29. De ungdomar som var initiativtagare till bygget var Einar Gustavsson, Björka, Valdemar Gustavsson, Rumma Lundby, Ture och Axel Olofsson, Rumma samt Ivar Andersson, Rumma Kullen.

Timmer till dansbanan högs på Bredalsängen tillhörande prästgården Torp 1. Det har berättats att de högg de grövsta tallarna, utan att först ha frågat skogvaktaren eller ägarna till skogen om lov. Timret sågades i Högsätters Vattensåg (Kraftstation). Einar Gustavsson började vid den tiden med snickeriverksamhet, och han var den som utförde det mesta arbetet med dansbanan. På sommaren när arbetet var färdigt anordnades sommarfester.

Stora vägarbeten pågick i och omkring Rumma, och många samlades kring dansbanan på lördagskvällarna. De första som spelade var Einar Gustavsson i Björka på dragspel, och musikkapellen Lundgrens och Kams från Åtvidaberg. Det kom även folk av de lite finare stånden från Falerum och Gärdserum. De hade som tradition att en gång under sommaren åka till dansbanan i Rumma när musiken var från Åtvidaberg.

Festerna började gå allt livligare till, har Ingegerd Hydén, Rumma och Maria Gustavsson, Falerum berättat. Hembränd sprit och slagsmål förekom. Landsfiskal och polis fick kallas till platsen för att iordningställa ordningen på området. Några vägarbetare från Sundsvall greps. En danskväll utbröt ett stort bråk med slagsmål mellan vägarbetare och ungdomar från Skrickerum. Karl Löv, även kallad Järpen, i Nedre Rumma var ägare till hagen och skogsområdet. Han bestämde efter bråket att dansbanan skulle rivas. Detta skedde också och dansandet och träffarna på samlingsplatsen upphörde.

Idag kan man se tre eller fyra stenar som bildar en fyrkant, vilka var grunden till dansbanan. Skog bestående av gran och björk växer i och omkring området. Diskussioner har förts om att bygga en ny dansbana på samma plats, fast denna gång i samförstånd med markägare och befolkning, samt de som har anknytning till Rumma.

Uppgiftslämnare:
Gunnar Olofsson, Rumma